

U DOET NIETS, WANT U BENT GOD

*Hij alleen zou met een grote sigaar
In de mond op straat mogen lopen,
Met de duimen in zijn vest,
Want Hij is God.
Maar Hij doet het niet
Want Hij is God.*

(‘Een kleine psalm’ – J.B. Charles)

U doet niets,
want U bent God

Stephan de Jong

© 2014 Uitgeverij Meinema, Zoetermeer
ISBN 978 90 211 4359 0 / NUR 700; 708

www.uitgeverijmeinema.nl

Boekverzorging: Karel Oosting

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

Inhoud

Woord vooraf ~ 7

Eerste overpeinzingen

- 1 Handelt God? ~ 10
- 2 Modelbouw ~ 12
- 3 Er staat geschreven ~ 14
- 4 Goddelijke nalatigheid ~ 16
- 5 Een willekeurig handelende God? ~ 18
- 6 Gods aanwezigheid doet ertoe ~ 20
- 7 Ervaring ~ 22
- 8 Beperkte blik ~ 24
- 9 Aangewaaid ~ 26
- 10 Brokkelige woorden ~ 28

God handelt door niets te doen

- 11 Gods aanwezigheid werkt ~ 32
- 12 Overgave ~ 34
- 13 Geborgenheid ~ 36
- 14 Onafhankelijkheid ~ 38
- 15 Bevestiging ~ 40
- 16 Zin ~ 42
- 17 Innerlijke rust ~ 44
- 18 Vrolijkheid ~ 46
- 19 Vernietiging ~ 48
- 20 Besef van onwetendheid ~ 50

- 21 Besef van onvolmaaktheid ~ 52
- 22 Heilige eis ~ 54
- 23 Hoop ~ 56
- 24 Overstijgen van de dood ~ 58
- 25 Handlangers ~ 60
- 26 Grensverleggende mens ~ 62
- 27 Vergeving ~ 64
- 28 Grensverlegend woord ~ 66
- 29 Gebed ~ 68
- 30 Heling ~ 70
- 31 Lichtbron ~ 72
- 32 Klaagmuur ~ 74
- 33 Adres ~ 76
- 34 Welsprekende stilte ~ 78
- 35 Ontmaskering ~ 80
- 36 Roeping ~ 82

Voorlopig laatste overpeinzingen

- 37 Fantasie? ~ 86
- 38 Vrijheid ~ 88
- 39 Verantwoordelijkheid ~ 90
- 40 Gebed zonder eind ~ 92

Verantwoording ~ 94

Woord vooraf

Het vriendinnetje van mijn dochter verongelukte. Veertien jaar nog maar. Domweg geschept door een auto. Alleen deze gebeurtenis al is voldoende om aan God te twijfelen. Waarom liet Hij die auto niet gewoon langs haar heen rijden? Elke dag zijn er duizenden van dit soort rampzalige gebeurtenissen. Duizenden keren per dag lijkt het verstandig om afscheid te nemen van God.

Maar ik kan dat niet. Omdat ik zijn aanwezigheid ervaar. Soms is die weldadig, soms weerbarstig. Maar ik kan niet om Hem heen.

Hoe kan ik die rampen en God met elkaar rijmen? Sinds mijn nichtje van negentien overleed aan leukemie, ruim veertig jaar geleden, peins ik over deze vraag. Ik heb geleerd me erbij neer te leggen dat ik de theologische eindjes niet aan elkaar kan knopen.

Maar soms helpen bepaalde inzichten. Eén van die inzichten is dat ik wellicht de gedachte moet loslaten dat God ingrijpt en stuurt in deze wereld. Maar wat doet God dan? Niets dus. Dat zou weleens van het hoogste belang kunnen zijn. Juist door niets te doen zou God ertoe kunnen doen. God stel ik mij voor als een aanwezigheid, een ruimte waarin ik thuis kan zijn, vrijheid vind, waarheid ontdek; ook pijnlijke waarheid. Die gedachte wil ik uitwerken in dit boekje.

Ik pretendeer daarmee niet beter dan anderen te weten hoe God aanwezig is. Elke gedachte over God is trouwens pretentius. Wel levert het nadenken hierover mij een visie op die mij helpt wat meer in vrede met God te leven.

Dat God van grote betekenis is, ook al doet Hij niets, beschrijf ik in de hoofdstukken 11 tot en met 36. De hoofdstukken ervoor bevatten inleidende overpeinzingen. Hierin

probeer ik de aanleiding voor dit boek te verduidelijken. Ook blijkt daaruit wat mijn invalshoek is geweest: de ervaring. In de laatste, uitleidende overpeinzingen hecht ik nog wat losse draadjes af. Met elkaar bieden de veertig hoofdstukjes een voortgaande argumentatie, maar ze zijn zo geschreven dat ze ook afzonderlijk kunnen worden gelezen.

Dank aan Augustinus. De vorm van zijn belijdenissen – theologiseren als praten tot God – heb ik van hem overgenomen. Voor mij is dat de kern van theologiseren. Theologiseren met *soul*. Dank ook aan A.L. Sniijders. Ik houd van zijn ZKV's, 'zeer korte verhalen'. Ik bedacht dat je ook een theologisch boekje kunt schrijven in de vorm van ZKO's, 'zeer korte overpeinzingen'. Of het geen 'zeer korte onzin' is geworden, moet de lezer maar uitmaken.

Stephan de Jong
voorjaar 2013

Eerste
overpeinzingen

1

Handelt God?

*I would believe, if only God would give me
a clear sign – like making a large deposit in my name
in a Swiss bank.*

(Woody Allen)

Het is mooi weer. Ik zit op mijn patio. Die heb ik betegeld om geen gras te hoeven maaien. Ik ben niet zo'n tuinman, maar ik geniet wel van een bloeiende roos die is vernoemd naar Dorien. Haar neef is rozenkweker en heeft na haar dood een nieuwe roos naar haar genoemd.

God, hebt U de hand gehad in het ontstaan van die roos? Of was het de handigheid van die neef? Doet U eigenlijk weleens wat? U weet het, ik niet.

Ik las pas dat iemand spontaan een ontbrekend been had zien aangroeien. Hij zag er een wonder van U in. Ik ben nogal sceptisch over dit bericht. Mocht het toch waar zijn, dan zegt een sceptische stem in mij dat deze gebeurtenis te reduceren moet zijn tot natuurlijke oorzaken. Dat geldt voor alles, ook voor vooralsnog onbegrijpelijke gebeurtenissen. Ik kan die stem geen ongelijk geven. Sceptis scoort altijd.

Ik las nog een ander verhaal. Een jongetje staat blootsvoets en bibberend voor de etalage van een schoenenwinkel te kijken. Er komt een dame langs en ze vraagt wat het jongetje doet. Hij zegt: 'Ik bid tot God dat Hij me een paar schoenen geeft.' De vrouw pakt de jongen bij de hand, gaat de winkel in en koopt voor de jongen een paar schoenen. Als ze verder wil gaan, pakt het jongetje haar hand en vraagt: 'Bent u de vrouw van God?'

Wie doet nu wat? Die vrouw of U, God, via die vrouw? Waar het initiatief van de vrouw ophoudt en dat van U begint, blijft onzichtbaar. Ik zal het nooit weten, vrees ik. Misschien dat Dorien het nu weet, maar die is in een ander weten.

Het is de grandeur en de misère van mijn denken dat het vragen kan bedenken die het niet kan beantwoorden.

2

Modelbouw

*Wat wij toeval noemen,
is misschien de logica van God.*

(Georges Bernanos)

Of U ooit ergens handelt, God, ik weet het niet. Zou het voorstelbaar zijn? Is het denkbaar dat U handelt in de wereld, ook al merk ik er misschien niets van, ook al draaien de planeten gewoon hun rondjes, blijft de zwaartekracht aan alles sjoeren, evolueert alles volgens zijn kalme gangetje en ook al heb ik het gevoel dat ik vrij kan kiezen?

Ik loop naar mijn boekenkast. Ik blader in de boeken van collega-theologen. Sommigen zijn knappe modelbouwers. Ze hebben suggesties gedaan voor de verschillende manieren waarop U op onzichtbare wijze zou kunnen handelen. U kunt volgens hen inwerken op natuurlijke processen zonder deze te verstoren. Sommige schrijvers suggereren dat U meedoet in de geschiedenis als de Grote Bron van mogelijkheden. U zou mogelijkheden aanbieden, de natuur of de mens is vrij om daaruit te kiezen. U zou ook kunnen worden opgevat als een lokstem die vanuit de toekomst de natuur probeert te verleiden een bepaalde route te nemen. In andere boeken vind ik nog meer van dit soort ingenieuze modellen.

Zijn ze warm of koud, die zoekers naar U? Mij gaat het in elk geval duizelen als ik hun boeken lees, vol intelligente ideeën uit de theologische blokkendoos. Maar hoe briljant deze ook mogen zijn, wie zegt mij dat die modellen beantwoorden aan uw werkelijkheid? Huist U werkelijk in die modellen? Of zijn ze leeg? Toch leer ik er iets van. Ik leer inzien hoe weinig ik inzie. Mijn voorstellingen over uw handelen blijven beperkt tot mijn beperkte voorstellingsvermogen.

Alle theologische modelbouwerij ten spijt, de vraag of U handelt is er niet mee beantwoord. Terwijl ik dit schrijf, loopt er een spinnetje over mijn bureau. Het weet niets over theologie en modellen. Zou ik eigenlijk wel meer over U weten dan dat spinnetje?

3

.....
Er staat geschreven

*Ik zou de Bijbel ernstig,
maar juist daarom niet letterlijk willen nemen.*

(Hans Küng)

Het valt niet mee om gelovig te zijn. Tenminste, als je jezelf allemaal vragen begint te stellen over U. Ik kan het niet laten. Ik ben zelfs theologie gaan studeren. Dat vond ik een mooie studie. Maar op veel van mijn vragen bood ze mij geen antwoorden. Zoals die vraag of U weleens ingrijpt in deze wereld.

Als ik de vraag een beetje te hardop stel, kijken de ogen van strenge medegelovigen mij aan. Ik lees de vraag in hun ogen. Of ik de Bijbel wel lees. In de eerste zin staat immers al geschreven: God schiep. Verderop lees ik dat U spreekt, straft, liefheeft, beschermt, verdelgt. Waarom zou ik de vraag stellen of U wel handelt? Het staat er toch?

Ja, het staat er. Maar ik zeg dat dit nog niets zegt. Ik zou die strenge medegelovigen willen uitnodigen nog wat strenger na te denken. Ze gaan ervan uit dat de Bijbel vol staat met journalistieke beschrijvingen of foto's van uw grote daden. Ze schermen met teksten alsof de auteurs ervan over uw schouder hebben meegekeken. Maar U laat mensen niet over uw schouder meekijken. Ik stel me voor dat Jesaja, Lucas en Paulus indrukwekkende gebeurtenissen meemaakten. Die interpreteerden ze, zoals iedereen dat doet, vanuit hun voorstellingswereld. U maakte daar prominent deel van uit. Niet gek dus dat zij sommige gebeurtenissen als daden van U opvatten. Ze hebben er soms ook ontroerend mooie dingen over gezegd.

Maar dat is wat anders dan journalistieke beschrijvingen of foto's. U laat zich niet fotograferen. Wel schilderen. In woorden dan. Geen hyperrealistische woordschilderijen, maar verhalen, legendes, bezielde fantasie, poëzie.

Vindt U de Bijbel eigenlijk een geslaagd boek over Uzelf? Ik vermoed dat vooral wat on gezegd blijft over U veelzeggend is. U woont misschien veeleer in de spaties dan in de woorden.